

AZ INTERSZEX EMBEREK EMBERI JOGAINAK VÉDELME

HOGYAN
SEGÍTHETSZ
TE?

A kiadvány megjelenését az EATON támogatása tette lehetővé.

A fordítás alapjául szolgáló kiadvány

**Standing Up for the Human Rights of Intersex People – How
Can You Help? ILGA-Europe, OII Europe, December 2015**

az Európai Unió támogatásával jött létre.

<http://www.ilga-europe.org/resources/thematic/intersex>

Fordította: **Béres-Deák Rita**

Szakmai lektor: **Dombos Tamás + Sándor Bea**

Kiadványterv és tördelés: **Szegő Miriam**

Magyar LMBT Szövetség

1132 Budapest, Csanády u. 4/B

E-mail: info@lmbtszovetseg.hu

Telefon: (1) 6 333 302

Fax: (1) 6 333 303

Facebook: [fb.com/MagyarLMBTSzovetseg](https://www.facebook.com/MagyarLMBTSzovetseg)

Magyar LMBT Szövetség

Budapest, 2017

ISBN 978-615-80676-0-7

Az **ILGA-Europe** az ILGA (Nemzetközi Leszbikus, Meleg, Biszexuális, Transz és Interszex Egyesület) európai regionális szervezete. Nemzetközi ernyőszervezet, amelynek 45 európai országból több mint 400 tagszervezete van. Az ILGA 1978-ban alakult meg; az ILGA-Europe mint az ILGA regionális szervezete és önálló jogi személy 1996-ban jött létre.

Egy olyan világért dolgozunk, amely mindenki számára biztosítja szabadságjogait és emberi jogait, és valós vagy vélt szexuális irányultságától, nemi identitásától, nemi önkifejezésétől és / vagy interszex státuszától függetlenül tiszteletben tartja emberi méltóságát.

Tevékenységünk két fő pillére:

1. Az LMBTI emberek emberi jogainak és esélyegyenlőségének érvényesítése európai szinten, többek között az Európai Unió, az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) előtt, különösen a menedékjog, a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéd, az oktatás, a foglalkoztatás, a család, a gyűlekezéshez, egyesüléshez és véleménynyilvánításhoz való jog, az egészségügy, a nem jogi elismerése és a testi önrendelkezés területén.

2. Az európai LMBTI mozgalom megerősítése érdekében képzéseket és támogatást nyújtunk tagszervezeteinknek és más LMBTI csoportoknak többek között az érdekérvényesítés, az adományszervezés, a szervezetfejlesztés és a stratégiai kommunikáció témakörében.

Az **OII Europe** (Organisation Intersex International Europe, Európai Nemzetközi Interszex Szervezet) az európai, emberi jogi alapú interszex szervezetek ernyőszervezete. Stockholmban, a Második Interszex Fórumon alakult meg, 2012. december 10-én, az Emberi Jogok Világnapján.

Az OII Europe az interszex emberek emberi jogainak védelméért és teljes körű megvalósulásáért küzd Európában és világszerte. Szakértőként segítséget nyújt az EU és az ENSZ intézményeinek az interszex emberek elleni emberi jogi jogsértésekkel kapcsolatban. Képzéseket és információkat nyújt politikai döntéshozóknak, civil szervezeteknek és a tágabb társadalomnak az interszex emberek helyzetéről és az őket érő jogsértésekről. Az OII Europe törekvése, hogy segítsen egy erős európai mozgalmat kiépíteni: ennek érdekében kapcsolatba lép interszex egyénnel, aktivistákkal és szervezetekkel Európa-szerte, és segíti érdekérvényesítési munkájukat.

Az OII Europe az OII (nemzetközi interszex szervezet, interszex szervezetek decentralizált globális hálózata) autonóm regionális szervezete. Az OII 2003-ban alakult meg, és nemzeti csoportokon keresztül működik a világ minden régiójában.

A **Magyar LMBT Szövetség** a Magyarországon működő leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű szervezeteket összefogó ernyőszervezet. Létrehozásával az volt a célunk, hogy elősegítsük az LMBT szervezetek közötti kommunikációt és megteremtjük az együttműködés és közös fellépés kereteit. A szervezetet a bíróság 2011-ben vette nyilvántartásba, azóta több új tagszervezet is csatlakozott hozzánk.

A Szövetség legfontosabb tevékenysége a politikai döntéshozók befolyásolása a diszkriminatív jogszabályok eltörlése és az LMBT emberek szempontjaira érzékeny közpolitikák kialakítása érdekében. Emellett rendszeresen tájékoztatjuk a közvéleményt, kiadványokat jelentetünk meg, kutatásokat, képzéseket és kampányokat folytatunk.

Tevékenységeinket a tagszervezetekkel és más szervezetekkel együttműködésben valósítjuk meg.

TARTALOM JEGYZÉK

6

INTERSZEXNEK LENNI
EURÓPÁBAN

16

GYAKRAN ISMÉTELT
KÉRDÉSEK

22

HOGYAN
SEGÍTHETSZ TE?

26

MELLÉKLETEK

30

FORRÁSOK

Kedves Olvasó!

Az 1990-es évek közepe óta az interszex emberek egyre nagyobb számban mernek felszólalni az őket érő emberi jogi jogsértések ellen Európában és szerte a világon. Ahhoz, hogy ezt megtehessék, számtalan akadályt kellett leküzdeniük: a titkolózást, a szégyent, a betegség bélyegét (amit gyakran ők is magukévá tettek) és azt, hogy a társadalom nagy része semmit vagy nagyon keveset tud a problémáikról, sőt, az interszex emberek létezéséről is. Ezeket a kihívásokat nehéz volt és még mindig nehéz leküzdeni.

Ám a világ változik. A 2015-ös év fordulópontot jelentett Európában: április 1-jén Máltán a világon először hoztak olyan törvényt, amely védi az interszex emberek fizikai autonómiáját és testi integritását a „nemi jelleg” alapján. Málta után pedig Görögország következett: 2015 decemberétől ebben a két európai országban törvény védi az interszex embereket a hátrányos megkülönböztetéstől.

2015-ben ezenkívül két mérföldkőnek számító dokumentum is született: az Európa Tanács emberi jogi biztosa kiadta a „Human Rights and Intersex People” (Emberi jogok és az interszex emberek) című vitaindító iratát, az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) pedig a „The fundamental rights situation of intersex people” (Az interszex emberek alapjogi helyzete) című jelentését. Mindkét dokumentum megerősíti, hogy továbbra is Európa-szerte végeznek beleegyezés nélküli nemi „normalizáló” kezeléseket.

A sikeres érdekérvényesítés alapkőve a tudás. Ez a kiadvány mindazok segítségére szolgál, akik tudni szeretnék, mit és hogyan tehetnek a változásért. Elmagyarázza a legfontosabb problémákat, amelyekkel az interszex embereknek szembe kell nézniük az élet különböző területein, felsorolja a követeléseiket, információkat nyújt az aktuális politikai fejleményekről, valamint tanácsokat ad arra nézve, hogy hogyan válhatunk az interszex emberek szövetségeseivé.

Köszönjük az ILGA Europe-nak, hogy lehetővé tette az eszköztár összeállítását, és hogy folyamatosan és elkötelezetten fellép az interszex emberek emberi jogainak védelmében. Köszönjük az Európai Bizottságnak, hogy finanszírozta a kiadvány létrejöttét.

Dan Christian Ghattas
Miriam van der Have
az OII-Europe társelnökei

Kedves Olvasó!

Az európai interszex aktivisták bátor és elkötelezett munkájának köszönhetően ma már nem az elhallgatás és a tudatosság teljes hiánya jellemzi az ügyüket; a téma iránt egyre nagyobb érdeklődést mutatnak a szövetséges civil szervezetek, a politikai döntéshozók és a média, és az elmúlt időszakban erős politikai nyilatkozatok is születtek e tárgyban.

Amikor értesülünk az interszex emberek élettapasztalatairól és az őket érő jogsértésekről, sokunk első reakciója ez: hogyan válhatnék a szövetségesükké? Mit tehetek én?

Amióta 2008-ban küldetésünket kiegészítettük az interszex emberek képviselésével, illetve részt vettünk az első Európai Interszex Fórum megszervezésében, mi az ILGA-Europe-nál ugyanezeket a kérdéseket tesszük fel magunknak. Az OII Europe-pal való együttműködésből sokat tanultunk, és fontos kapcsolatokat építettünk ki közös munkánk során. Ezt a tanulási folyamatot erősítették az évente megrendezett Interszex Fórumok, az, hogy folyamatos kapcsolatban állunk interszex aktivistákkal, valamint az ILGA-Europe dolgozói és tagszervezetei számára szervezett képzések. S a mai napig folyamatosan tanulunk.

A 2015-ös év során azt láttuk, hogy egyre nagyobb az érdeklődés az interszex témák iránt emberi jogi szervezetek, az egyenlő bánásmódot felelős szervek, politikai döntéshozók, egészségügyi szakemberek, tanárok, civil szervezetek és természetesen az LGBT aktivisták részéről. Minket is lelkesít, hogy velünk együtt ők is szeretnék többet megtudni az interszex emberek helyzetéről, és szövetségesükké válni az emberi jogaikért folytatott küzdelemben.

Reméljük, hogy ez az eszköztár sokaknak segítséget nyújt, és segít az interszex embereket érintő kérdések tematizálásában.

Az interszex emberek emberi jogainak védelme mára munkánk szerves részévé lett. Mindenkit arra bátorítunk, hogy integrálja az emberi jogok érvényesüléséért folytatott munkájába az interszex emberek ügyét.

Evelyne Paradis

az ILGA-Europe ügyvezető igazgatója

Kedves Olvasó!

A Magyar LGBT Szövetség legfontosabb szervezeti értékei között szerepel az emberi jogok védelme, a sokszínűség és a nyitottság.

Magyarországon még nem kezdődött el az interszex emberek önszerveződése, és nem láthatók az interszex státuszukról nyíltan beszélő, alapvető jogaik védelme mellett kiálló aktivisták – mi ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy szót ejtsünk erről a kivételesen elnyomott és stigmatizált csoportról.

Tagszervezetünk, a Háttér Társaság 2012-ben egy az ILGA-Europe által finanszírozott projekt keretében többek között az interszexuális emberek egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférését vizsgáló kutatást folytatott, és ennek során érintettekkel is készített interjúkat. 2015. júniusában pedig egész napos műhelybeszélgetést szervezett az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában az interszex emberek helyzetéről. Ezen előadóként részt vett a holland Miriam van de Have, az OII ügyvivője is.

Munkánk folytatásaként most magyar nyelvre fordítjuk és közzéteszük az OII Europe és az ILGA-Europe kiadványát: egy eszköztárat, amely bemutatja, hogy kik az interszex emberek, milyen alapvető jogaik sérülnek, amikor a mereven definiált kétoszlatú nemi rendszerbe akarják belekényszeríteni őket, kockára téve, illetve megsértve testi épséghez és egészséghez való jogukat. Az eszköztár emellett gyakorlati tanácsokkal is szolgál arra nézve, hogy mit tehetünk annak érdekében, hogy segítsük az interszex emberek láthatóságát és emberi jogaikért való küzdelmüket.

Sándor Bea

a Magyar LGBT Szövetség ügyvivője

+++++

INTERSZEXNEK LENNI EURÓPÁBAN

+++++

Kik azok az interszex emberek?

Az interszex emberek olyan nemi jelleggel (pl. kromoszómákkal, nemi szervekkel és/vagy hormonokkal) születnek, amelyek nem sorolhatók be egyértelműen a női és férfi kategóriákba, vagy mindkettőbe egyaránt besorolhatók. Hogy testük (legalábbis látszólag) a férfi vagy női kategóriába illeszthető legyen, az orvosok gyakran azt javasolják a szülőknek, hogy az interszex újszülötteken műtéti és egyéb orvosi beavatkozásokat hajtsanak végre. A legtöbb esetben az ilyen beavatkozások orvosiilag nem indokoltak, és később számos negatív következményük lehet az érintett gyermekekre nézve.

Az „interszex” fogalom a biológiai nemi variációk széles spektrumát jelöli, amelyek természetes módon fordulnak elő az emberi nemből. A fogalom egyúttal azt a tényt is tükrözi, hogy a biológiai nem egy spektrumon helyezkedik el, és vannak olyanok, akiknek nemi jellege kívül esik a férfi és nő kategóriákon.

Történetileg az „interszex” kifejezést úgy használták, mint ha egy „rendellenességet” jelölne, amelyet orvosi beavatkozással kell „helyrehozni”. Az elmúlt két évtizedben az interszex jogvédők és szervezeteik visszakövetelték a szót, és ezt használják ernyőfogalomként alapvető emberi jogaik érvényesüléséért végzett munkájuk során.

Nemi jellegeink születésünktől fogva meghatározottak, akár interszexek vagyunk, akár nem. Az viszont, hogy valaki interszex, az élet különböző időszakaiban válhat láthatóvá: születéskor, gyermekkorban, kamaszkorban vagy akár felnőttkorban. Attól függően, hogy milyen körülmények között él és mennyire tabu a téma a környezetében, egy személy élete folyamán bármikor szembesülhet interszex voltával: vannak, akik nagyon korán tudomást szereznek róla, és vannak, akik csak később; vannak olyan interszex emberek is, akik soha nem szereznek erről tudomást.

¹ Ladee-Levy, JV: „Ambiguous genitalia as a psychosocial emergency.” In Z. Kinderchir, 1984 június; 39(3): 178-81. o.

² Nyolc tagállamban az interszex személy jogi képviselője akkor is hozzájárulhat a nemi „normalizáló” orvosi beavatkozásokhoz, ha a kiskorú elég idős ahhoz, hogy döntést hozzon erről. FRA Focus Paper: The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna, 2015, 1. old.

³ Dan Christian Ghattas: Human Rights between the Sexes. A preliminary study on the life situation of inter* individuals. Heinrich Böll Foundation, Berlin, 2013.

egy személy
élete folyamán
bármikor
szembesülhet
interszex voltával

Mi az interszex emberek legnagyobb problémája ma Európában?

Egy olyan világban, amelyben az emberek és a kormányok többsége csak két biológiai nemet (a férfit és a nőt) ismer és fogad el, az interszex emberek létezése és teste nem elfogadott. Az egészséges interszex testre „orvosi problémaként” és „pszichoszociális veszélyhelyzetként”¹ tekintenek, amelyet műtétekkel, hormonkezelésekkel, valamint egyéb orvosi és olykor pszichológiai kezelésekkel helyre kell hozni.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének úttörő 2015-ös jelentése az interszex emberek alapjogi helyzetéről az Európai Unióban megállapítja, hogy legalább 21 tagállamban végeznek „helyreállító” műtéteket interszex gyerekeken.² A világ többi részén is hasonló a helyzet.³

Milyen ma Európában interszexnek lenni?

Néhány példa az interszex emberek által elszenvedett jogsértésekre

Szerte Európában az interszex emberekre betegként tekintenek, és emberi jogait súlyosan megsértik. Mivel az interszexualitást önmagában rendellenességnek tekintik, ha az embrió-beültetés előtt vagy a terhesség alatt elvégzett vizsgálatok az átlagtól eltérő nemi jelleg kockázatát jelzik, előfordul, hogy nem engedik az embriót továbbfejlődni. Más esetekben egy kockázatos gyógyszerrel (dexametazonnal) való, használati utasítástól eltérő⁴ kezelést írnak elő.

Az interszex emberek fizikai integritása gyakran sérül mindjárt születésük után, gyermekkorukban, kamaszkorukban vagy akár felnőttkorukban: például előzetesen, személyesen és teljes tájékoztatás után adott beleegyezésük nélküli orvosi beavatkozásokat hajtanak végre rajtuk. Ez a pszichés traumán felül súlyos fizikai károsodásokat okozhat: többek között fájdalmas hegeket, érzéscsökkenést, csonttritkulást és húgyúti problémákat. Az interszex gyerekek családi élete tabuként kezelt állapotuk és annak egészségügyi problémaként való kezelése miatt gyakran nem problémamentes. Az orvosi kezelések, valamint a társaiktól elszenvedett zaklatás miatt a korai iskolaelhagyás kockázata is megnövekszik körükben.

Az interszex felnőttek egy része nehezen talál munkát a megfelelő képzettség hiánya vagy fizikai állapota, illetve a társadalmi megbélyegzettségből adódó alacsony önértékelése miatt. A betegként kezelés és az emiatt elszenvedett traumák miatt nagyobb a kockázata annak, hogy nincs megfelelő végzettségük, és ezért szegénységben élnek. Az interszex emberek életük minden szakaszában ki vannak téve a megbélyegzésnek, a rendszerszintű és szóbeli diszkriminációnak, zaklatásnak, valamint annak, hogy nem kapnak megfelelő orvosi ellátást, vagy nem jutnak hozzá a számukra szükséges kezelésekhez, nem élveznek jogi elismerést, és testük a társadalom számára láthatatlan.

Idős korukban, mint mindenki, az interszex emberek is gyakrabban szorulnak egészségügyi ellátásra. Mivel azonban korábban traumatizáló orvosi kezeléseken estek át, nehezükre eshet egészségügyi szolgáltatásokat igénybe venni. Ezen felül nagyon keveset lehet tudni arról, hogy az életük nagy részében kapott orvosi kezelések hogyan befolyásolják egészségi állapotukat.

⁴ Használati utasítástól eltérő (off-label) gyógyszerhasználatnak azt nevezzük, amikor egy gyógyszert más célokra használnak, mint amire eredetileg kifejlesztették és tesztelték. nemű diákok kezelésére, illetve az izlandi queer oktatási programot, amelyet az általános tanterv részévé terveznek tenni.

Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, orvosi erőszak

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést gyakran megnehezítik az egészségügyi szakemberek előítéletei, valamint az egészségbiztosítók visszatérítési gyakorlata. Ez különösen így van olyankor, amikor a szolgáltatásokhoz való hozzáférés (pl. a megelőző vizsgálatok vagy az általános egészségügyi ellátás) a szolgáltatást igénybe vevő személy nemétől függ, illetve amikor a személy kórtörténete fontos lehet (pl. életbiztosítás, magán-egészségbiztosítás vagy bizonyos foglalkozásokra vonatkozó balesetbiztosítások esetén).

Ha az egészségügyi dolgozók hitetlenkednek, előítéletesen viselkednek vagy undort mutatnak, egy intersex személy gyakran úgy dönt, hogy nem veszi igénybe az egészségügyi ellátást. Van, amikor az egészségügyi szakemberek megtagadják szolgáltatásaikat az intersex emberektől. Az OII Europe és tagszervezetei egész Európából kapnak ilyen jellegű panaszokat. Szemben azzal, amit az egészségügyi szakemberek gyakran hangoztatnak, a korai nemi helyreállító műtétek nem segítenek az ilyen problémák későbbi elkerülésében: mind műtéten átesett, mind műtéten át nem esett intersex emberek beszámoltak hasonló tapasztalatokról.

Az intersex emberek rendszeresen fizikai visszaélésekről vagy lelki bántalmazásról számolnak be az egészségügyi személyzet részéről (pl. beleegyezésük nélkül vizsgálják meg őket, a vizsgálatot durván végzik, illetve az együttműködés hiányával vádolják őket, ha testük miatt egyes vizsgálatokat nem lehet rajtuk a hagyományos módon elvégezni).

Sok intersex embernek az is komoly problémát okoz, hogy hormontermelő szerveik eltávolítása után nem kapnak hormonpótlást, vagy olyan hormonkezelést kapnak, ami nem felel meg valós igényeiknek (hanem a számukra kijelölt férfi vagy női nemi jellegeket próbálja megerősíteni).

⁵ Kivéve Máltát, ahol speciális iskolai szakpolitika létezik a transz, intersex és nem-bináris nemű diákok kezelésére, illetve az izlandi queer oktatási programot, amelyet az általános tanterv részévé terveznek tenni.

Oktatás

Az intersex emberek már iskoláztatásuk legelején problémákkal találkozhatnak. Az iskolai tananyagok nem foglalkoznak konstruktív módon az intersexualitással.⁵ Legtöbbször meg sem említik a jelenséget. Ha mégis, az intersex emberek vagy fantázia-szülte mitikus lényekként jelennek meg (hermafroditák), vagy az abnormalitás és a patológia példáiként (biológiai könyvekben, orvosi kézikönyvekben és enciklopédiákban).

A szexuális felvilágosító órákon sem tesznek említést létezésükről és testi tapasztalataikról. Sőt, az ilyen órák rendszerint kifejezetten azt az elképzelést erősítik meg, hogy csak két biológiai nem létezik. Az intersex diákokban éppen az egyik legérzékenyebb korban növelik a szégyent és a titkolózást, azt sugallva nekik, hogy nem is léteznek, vagy valamiféle szélhámosok.

Az intersex diákok közvetlen hátrányos megkülönböztetéssel is találkozhatnak az oktatási és szakképző intézményekben, ha nemi önkifejezésük, testalkatuk vagy kinézetük más elemei nem felelnek meg a férfiakkal vagy nőkkel szemben támasztott elvárásoknak. Intersex voltak miatt sokakat ér iskolai zaklatás (szóbeli sértegetés, lelki terror és fizikai erőszak). Azok a terek, amelyekben az egyén teste láthatóvá válik mások számára (mint például az illemhelyek és az öltözők) gyakran szorongást keltenek bennük, és zaklatás helyszínévé is válhatnak, függetlenül attól, hogy végeztek-e rajtuk „normalizáló” műtétet vagy sem.

Még ijesztőbb mértékű a testi integritásuk megsértéséhez kapcsolódóan elszenvedett oktatási hátrány. A legtöbb kora gyermekkorban végzett műtétet követően ugyanis az évek folyamán további műtétek válnak szükségessé. Ezeket gyakran az iskolai szünetek idejére ütemezik, így a gyermeknek nincs lehetősége pihenni és lazítani. Vannak, akik az egy-egy műtétet követő elhúzódó gyógyulási folyamat miatt félbeszakítják tanulmányaikat. Szintén a tanulmányi eredmények romlása figyelhető meg azoknál a tanulóknál, akiket gyermekkorukban vagy a pubertás idején általuk nem kívánt hormonkezelésben részesítenek, hogy a testük jobban idomuljon a számukra kijelölt nemhez.

A rájuk nehezedő fizikai és pszichés terhelés miatt az intersex diákok iskolai teljesítménye gyakran elmarad a tőlük elvárhatótól. Ezért nehezebben szereznek felsőfokú végzettséget, és idősebb korokban a szegénység fenyegeti őket. A felsőfokú végzettséget szerzett intersex embereknek is meg kell küzdeniük az általuk megélt emberi jogi jogsértések és az őket felnőttkorukban is fenyegető hátrányos megkülönböztetés hatásaival.

AZ INTERSZEK EMBEREK LEMORZSOLÓDÁSA AZ OKTATÁSBAN

Egy ausztrál kutatásban, amely 272 interszex embert vizsgált (a legfiatalabb 16 éves, a legidősebb 85 év fölötti volt), csak a résztvevők negyede látta iskolai tapasztalatait általában véve pozitívnak. Túlnyomó többségük (92%) nem kapott az iskolában olyan szexuális felvilágosítást, amely az ő jellemzőit is figyelembe vette volna. A résztvevők 18%-a csak általános iskolát végzett (az ausztrál átlaglakosság esetében ez az arány 2%). Sokan (66%) éltek meg diszkriminációt, ami a közvetettől a közvetlen hátrányos megkülönböztetésig terjedt, illetve a szóbeli, fizikai vagy másfajta bántalmazást. A megkérdezettek körében nagymértékben jelentek meg a jóllétüket veszélyeztető kockázati tényezők.⁶

⁶ UNESCO TH/DOC/HP2/15/042, 38. o. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235414e.pdf>

⁷ A projekt során készült, nem publikált interjúk alapján.

⁸ OII Australia, Pride in Diversity (2014): Employers' Guide to Intersex Inclusion, 7. o. <https://oii.org.au/wp-content/uploads/key/Employer-Guide-Intersex-Inclusion.pdf>

⁹ The Netherlands Institute for Sociological Research: Living with intersex/DSD. An exploratory study of the social situation of persons with intersex/DSD. Szerző: Jantine van Lisdonk, 2014. 56. o.

¹⁰ OII Europe (2015): Statement of OII Europe on Intersex, Disability and the UN Convention on the Rights of People with Disabilities. http://oiiueurope.org/wp-content/uploads/2015/05/CRPD_2015_Statement_OII_Europe.pdf

Foglalkoztatás

Az interszex emberek nehézségei az iskola után gyakran a munka világában is folytatódnak, ahol gyakran tabu, titkolózás és szégyen veszi körül őket. Külsőjük vagy nemi önkifejezésük miatt közvetett vagy közvetlen hátrányos megkülönböztetés és zaklatás áldozataivá válhatnak.⁷

Amikor egy állásra pályáznak, gyakran meg kell magyarázniuk, miért estek ki hosszabb időszakokra az oktatásból vagy a munkaerőpiacról, amikor kórházban voltak, esetleg depressziójuk és traumatizáltságuk következtében nem tudtak munkát vállalni. A múltbeli vagy még folyamatban levő orvosi kezelések befolyásolhatják fizikai és pszichés jóllétüket, s így közvetlen hatással lehetnek munkaképességükre is.

A munkahelyi orvosi vizsgálatok komoly problémát jelenthetnek az interszex emberek számára, különösen akkor, ha a vizsgálatot elvégezni rendelt egészségügyi szakember nem tud az interszex emberek létezéséről, vagy azt gondolja róluk, hogy nemi fejlődési rendellenességben szenvednek. Bizonyos foglalkozásokba (pl. rendőrség, tűzoltóság) gyakran nem vesznek fel interszex embereket DSD (*disorders of sex development*, nemi fejlődési rendellenesség) diagnózisuk és/vagy a rajtuk beleegyezésük nélkül végrehajtott műtétek miatt.

A munkavállaló interszex emberek rendszeresen kapnak tolatkodó, a testi jellemzőikre vonatkozó kérdéseket munkatársaiktól.⁸ Azok az interszex emberek, akik meg mernek nyílni, és beszélnek interszexualitásukról, gyakran hitetlenséggel és elutasítással találkoznak kollégáik és főnökeik részéről.⁹ Akárcsak az iskola esetében: a hátrányosan megkülönböztetett, illetve stigmatizált munkavállalók gyakrabban hiányoznak, így nagyobb a kockázata, hogy elveszítik az állásukat.

Egyes interszex embereknek a beleegyezésük nélkül elvégzett műtétek olyan súlyos testi problémákhoz vezetnek, hogy leszázalékolják őket. Vannak országok, amelyekben ez némi védelmet jelent számukra, ugyanakkor a fogyatékkal élők elleni hátrányos megkülönböztetés és stigma az interszexualitás mellett plusz terhet jelent.¹⁰

Hátrányos megkülönböztetés egyéb területeken

Az intersex emberek hátrányos megkülönböztetésnek vannak kitéve, ha külsejük nem felel meg a férfiakkal és nőkkel kapcsolatos társadalmi elvárásoknak. Emiatt zaklatás vagy hátrányos megkülönböztetés érheti őket az élet különböző területein, például az árukhöz (gyógyszerekhez, ruhákhoz, kozmetikumokhoz stb.) és szolgáltatásokhoz (edzőterem, szállodai szoba, repülőjegy stb.) való hozzáférés során.

Jogi elismerés

Az intersex emberekkel előfordul, hogy az a nem, amely szerint anyakönyvezték őket (és amelyet gyakran orvosi beavatkozás útján alakítottak ki a testükön) későbbi életük során nem felel meg a nemi identitásuknak. Az egyes európai országokban jelentősen eltér a nem jogi elismerésének folyamata. Ha egyáltalán lehetőségük van nemük jogi elismerésére, az intersex embereknek gyakran transzneműnek kell vallaniuk magukat, hogy hivatalos nemüket megváltoztathassák. Vannak országok, amelyekben az intersex állapothoz kapcsolódó diagnózissal ellátott emberek nem élhetnek ezzel a jogi lehetőséggel, így helyzetük jogilag tisztázatlan marad.

MILYEN EMBERI JOGAI SÉRÜLHETNEK AZ INTERSEX EMBEREKNEK?

- + Az élethez való jog
- + A kínzás, az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma
- + Az önrendelkezéshez és testi integritáshoz való jog
- + A magánélethez és a családhoz való jog
- + A diszkrimináció-mentesség
- + A hatékony jogorvoslathoz való jog
- + Az információhoz való jog
- + A véleménynyilvánítás szabadsága...

Mit akarnak az intersex emberek?

Az intersex emberi jogi mozgalom követeléseit a 2013-ban megrendezett Harmadik Nemzetközi Intersex Fórumon elfogadott Máltai Nyilatkozat fogalmazza meg.¹¹ A Nyilatkozat követeli a **csenkítő és „normalizáló” gyakorlatok megszüntetését**: ilyenek a nemi szerveken végrehajtott műtétek, a pszichológiai és egyéb orvosi kezelések. Ehelyett az intersex embereknek meg kell adni a lehetőséget, hogy maguk dönthessenek a testi integritásukat, fizikai autonómiájukat és önrendelkezésüket érintő kérdésekben.

A világ egyes részein megölik az intersex csecsemőket és felnőtteket. Európában ez nem fordul elő. Aggodalomra ad azonban okot, hogy Európában az intersexuális betegségként kezelése (patologizálása) miatt a beültetés előtti vagy a terhesség alatt végzett vizsgálatokon megállapított intersexuális gyakran gyógyszeres kezeléshez és szelektív abortuszhoz vezet. Ez annak a közvetlen következménye, hogy az intersexuális testet rendellenesnek tekintik. Ezért a Nyilatkozat a **biológiai nem sokszínűségének depatologizálását** követeli az orvosi iránymutatásokban, előírásokban és osztályozásokban, például a WHO (Egészségügyi Világszervezet) által kiadott Betegségek Nemzetközi Osztályozásában (BNO).¹²

A Máltai Nyilatkozat azt is hangsúlyozza, hogy kulcsfontosságú **olyan közeget létrehozni az intersex emberek, családjuk és környezetük részére, amelyben támogatást, biztonságot és elfogadást találhatnak**. Ezért fontos, hogy az antidiszkriminációs törvények tiltsák a nemi jellegen alapuló hátrányos megkülönböztetést, és védjék az intersex embereket az intersekszionális diszkriminációtól is, amikor a hátrányos megkülönböztetés két vagy több tulajdonság kombinációján alapul. Biztosítani kell továbbá az intersex emberek minden emberi és állampolgári jogát, beleértve a házassághoz és a családalapításhoz való jogot, valamint a jogot ahhoz, hogy hivatalos dokumentumaik kifejezzék a nemi identitásukat.

¹¹ <http://oieurope.org/public-statement-by-the-third-international-intersex-forum/>

¹² Lásd még az alábbi jelentést: „Intersex Issues in the ICD” (2014), amely a BNO reformja kapcsán foglalkozik az intersexuális témájával. <http://wp.me/a1djE5-aw>

A múltban elszenvedett igazságtalanságokért és szenvedésért a Nyilatkozat **megfelelő jóvátételt**, kártérítést, igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést és az igazsághoz való jogot követel. Az utóbbi azt jelenti, hogy az intersex emberek számára teljes hozzáférést kell biztosítani az egészségügyi nyilvántartásban szereplő adataikhoz és kórtörténetükhöz.

Az intersexualitás orvosi problémaként történő kezelése és stigmatizálása súlyos traumát és olykor lelki betegségeket okozhat az intersex embereknek. Fontos tehát, hogy igényeik szerint életük minden szakaszában rendelkezésre álljon **nem-patologizáló pszichoszociális és társak általi támogatás** számukra, valamint szüleik és/vagy gondviselőik számára is.

Az intersex emberek jogi helyzete Európában

Európa sajnos nem jelent biztonságos közeget az intersex emberek számára. Noha egyes országokban egyre nagyobb figyelmet kapnak a problémáik, nagyrészt továbbra is láthatatlanok. Ráadásul nagyon kevés róluk a nem patologizáló jellegű információ. Ezért az intersex embereket az élet minden területén az a veszély fenyegeti, hogy abnormálisnak nyilvánítják őket.

Görögországot és Máltát kivéve, ahol 2015-ben fogadták el a nemi identitásról, nemi önkifejezésről és nemi jellegről szóló törvényt, egyetlen európai ország sem tett jogi lépéseket azért, hogy megvédje az intersex emberek testi integritását és autonómiáját, illetve önrendelkezését.

 A 2015-ben elfogadott máltai törvény jelenleg világsszerte a legjobb példa az intersex emberek alapvető jogainak védelmére. A törvény bevezeti a nemi jelleget mint védett tulajdonságot az esélyegyenlőségről és az egyenlő bánásmódról szóló jogszabályba, valamint a Büntető Törvénykönyv gyűlölet-bűncselekményekről és gyűlöletbeszédről szóló szakaszaiba.

 Jelentős lépés, hogy megtilt „minden olyan orvosi beavatkozást, amelynek társadalmi indoka van és a páciens beleegyezése nélkül történik”. A törvény biztosítja a pszichoszociális támogatáshoz, valamint a társak általi támogatáshoz való jogot, illetve bárki számára lehetővé teszi (egy egyszerű közigazgatási eljárás útján) a nem jogi elismerését, illetve annak megváltoztatását.

Európa sajnos nem jelent biztonságos közeget az intersex emberek számára.

13 Jersey (2015): Discrimination (Sex and Related Characteristics) (Jersey) Regulations 201, 7. bekezdés 3. cikk.

14 Baszkföld 14/2012-es törvény; Skócia Offences (Aggravation by Prejudice) Act. Az utóbbit 2016-ban felülvizsgálják.

15 Ilyenek Ausztria, Dánia, Hollandia (nem), Románia, Szlovénia (nemi identitás), Svédország (nem és nemi identitás). Ld. Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: FRA Focus Paper. The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna, 2015. 4. old.

16 Ilyen országok Bulgária, Észtország, Magyarország, Olaszország, Luxemburg, Lengyelország, Portugália, Spanyolország és Szlovákia; Ld. Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: FRA Focus Paper. The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna, 2015. 4. old.

17 Málta (2015): Act for the recognition and registration of the gender of a person and to regulate the effects of such a change, as well as the recognition and protection of the sex characteristics of a person [Törvény a személyek hivatalos nemének elismeréséről és nyilvántartásáról, a nem változásának szabályozásáról, valamint a személyek nemi jellemzőinek elismeréséről és védelméről]

Izland a máltaihoz hasonló törvény kialakításán dolgozik, amely magában foglalja a személyek testi integritásának és önrendelkezésének védelmét nemi jellegük alapján. Védelmet nyújt majd a gyűlölet-bűncselekmények és a gyűlöletbeszéd áldozatainak, valamint a hátrányos megkülönböztetés ellen a foglalkoztatás, az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén, illetve egyéb területeken a nemi identitás, a nemi önkifejezés és a nemi jelleg alapján.

Jersey szigetén 2015-ben fogadták el azt a jogszabályt, amely a „biológiai nemet” mint védett tulajdonságot, és ezen belül az „interszex státusz” fogalmát hozzáadta a 2013-as antidiszkriminációs törvényhez.¹³

A **spanyolországi Baszkföld**, valamint az **Egyesült Királyságban Skócia** megtette az első lépéseket, hogy regionális szinten védelmet biztosítson az interszex embereknek a hátrányos megkülönböztetés ellen; a „nemi identitás” kategórián belül hivatkoznak az interszexualitásra.¹⁴ Néhány európai ország antidiszkriminációs törvénye implicit módon lefedi az interszexualitást a nem és/vagy a nemi identitás mint védett tulajdonság alatt.¹⁵ Más országok esetében a védett tulajdonságok felsorolása nyitott, magában foglalja az „egyéb helyzet” vagy „egyéb tulajdonság” kategóriát, amely alkalmazható az interszex emberekre is.¹⁶ Esetjog hiányában azonban nem tudhatjuk, hogy valóban védelmet élveznek-e az interszex emberek ezen a kategórián belül. Mivel az interszex emberek a jogban és a társadalomban is láthatatlanok, csak akkor alkalmazható sikerrel az „egyéb helyzet” vagy „egyéb tulajdonság” kategória az interszexualitásra, ha előbb a társadalom és az érdekelt felek felvilágosítást kapnak az interszex emberek helyzetéről és problémáiról.

Finnország 2015-ben felülvizsgálta a nemek egyenlőségéről szóló törvényét, amely ezután már a „test nemi jellemzőit” is magában foglalja, így védi az interszex embereket a diszkrimináció ellen.

Málta, illetve 2015 decembere óta **Görögország** az egyedüli államok Európában, amelyek egyértelműen tiltják a hátrányos megkülönböztetést a nemi jelleg alapján. A máltai törvény tiltja a hátrányos megkülönböztetést és a zaklatást, a közszolgáltatóknak pedig kifejezetten biztosítaniuk kell az esélyegyenlőséget és az egyenlő bánásmód előmozdítását mindenki számára, nemi jellegeitől függetlenül.¹⁷

A lábjegyzeteket lásd az előző oldalon.

Adatgyűjtés

Az intersex emberek csak az elmúlt 20 évben kezdtek el nyilvánosan beszélni magukról és mindarról, amin keresztülmentek. A szélesebb társadalomhoz hasonlóan az állami nyilvántartások és a kutatóintézetek általában nem tudnak vagy nem vesznek tudomást a létezésükről. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) jelentésének nyilvános bemutatóján az adatgyűjtés nem várt nehézségeit és a statisztikai adatok általános hiányát emelte ki a kutatás egyik legfontosabb eredményeként.

Nagy szükség volna általános adatgyűjtésre, illetve az intersex emberek pszichés állapotát és életkörülményeit felmérő szociológiai és (nem patologizáló, emberi jogi megközelítéssel készült) kutatásokra. Az ideális tehát az lenne, ha intersex kutatók és/vagy intersex szervezetek is részt vennének a kutatásokban.

A létező néhány pszicho-szociális felmérés többségét orvosok és/vagy pszichológusok végezték. Az ilyen kutatások eredményeinek tanulmányozásakor fontos figyelembe vennünk, hogy a résztvevők esetleg korábban már traumatizálódtak a rajtuk elvégzett orvosi kezelések miatt, így az egészségügyi közegben készített interjú során feszültek lehettek. Lehet, hogy az interjút készítő személy is feszélyezte őket. Azok, akiket a legsúlyosabban traumatizáltak az orvosi beavatkozások, esetleg nem is vállalták az interjút, így a felmérésekből fontos információk hiányoznak. Ugyanakkor még ebben a kevés felmérésben is a résztvevők jelentős százaléka számolt be komoly problémákról a rajta végrehajtott orvosi beavatkozások miatt (figyelembe véve a fent említett torzításokat is).

AZ INTERSEX EMBEREK MENTÁLIS ÉS FIZIKAI EGÉSZSÉGE

Egy 2005 és 2007 között, orvosok által végzett német kutatás 439 német, osztrák és svájci intersex ember tapasztalatait elemezte. A válaszadók 81%-án hajtottak végre egy vagy több műtétet DSD diagnózisa miatt. A felnőtt résztvevők csaknem 50%-a számolt be pszichológiai problémákról, illetve a fizikai jóllétüket és a szexuális életüket érintő nehézségekről. Kétharmaduk úgy látta, hogy ezek a problémák összefüggnek az általuk elszenvedett orvosi és műtéti beavatkozásokkal. A gyermekkorú résztvevők is súlyos zavarokról számoltak be, elsősorban a családi életükkel, illetve fizikai jóllétükkel kapcsolatban.

Ezek az eredmények igen aggasztóak. Egy a gyermekek jogait és az emberi jogokat a középpontjába állító kutatás ugyanakkor valószínűleg még drámaibb eredményeket produkálna.

18 Rights: FRA Focus Paper. The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna, 2015. 4. old.

19 Netzwerk Intersexualität (Ed.): Erste Ergebnisse der Klinischen Evaluationsstudie im Netzwerk Störungen der Geschlechtsentwicklung/Intersexualität in Deutschland, Österreich und Schweiz Januar 2005 bis Dezember 2007. http://www.netzwerk-dsd.uk-sh.de/fileadmin/documents/netzwerk/evalstudie/Bericht_Klinische_Evaluationsstudie.pdf

Anyagi források

A látható interszex aktivisták növekvő száma és az első interszex szervezetek megalakulása segített abban, hogy tudatosítsa a társadalomban az interszex emberek nehézségeit, és ez elindította a változást, vagy annak legalább a lehetőségét. Egyre több politikai döntéshozó, kormány és nemzetközi szervezet foglalkozik az interszex emberek emberi jogaival. Bár ez örömdetes fejlemény, komoly terhet rak az interszex aktivisták és szervezetek vállára, amelyek minimális költségvetésből gazdálkodnak (ha egyáltalán kapnak anyagi támogatást).

Egy 2013-as kutatás a transz és interszex szerveződések állapotáról kimutatta, hogy az interszex szervezetek világszerte, így Európában is anyagi gondokkal küzdenek. Az interszex emberi jogi szervezetek átlagos éves költségvetése 0 és 5000 dollár között mozog, ami nincs arányban az általuk végzett munka mennyiségével. Bár az Astraea Intersex Human Rights Fund (Astraea Interszex Emberi Jogi Alap) 2015-ös létrehozásával a helyzet valamennyit javult, minden európai interszex szervezet forráshiánnyal küzd. Ahhoz, hogy az interszex szervezetek támogatni tudják a politikai döntéshozatalt, szükség van az ő anyagi támogatásukra is.

Az interszex szervezetek kulcsfontosságúak, mert egyrészt beszámolnak az interszex emberek tapasztalatairól, másrészt a terület igazi szakértői. Fontos, hogy az interszex emberek alapvető jogaiért kiálló európai intézmények, kormányok és esélyegyenlőségi testületek együttműködjenek velük.

20 The State of Trans* and Intersex Organizing. A case for increased support for growing but under-funded movements for human rights. Kiadta a Global Action for Trans Equality, az American Jewish World Service és a Strength in Numbers. http://ajws.org/wp-content/uploads/2015/05/ajws_trans-intersex-funding-report.pdf

21 Az Astraea Leszbikus Alap által létrehozott első interszex emberi jogi alapként az Astraea Intersex Human Rights Fund olyan, interszex aktivisták által vezetett szervezeteket, projekteket és kampányokat támogat szerte a világon, amelyek célja az interszex emberek emberi jogainak, testi autonómiájának, fizikai integritásának és önrendelkezésének biztosítása.

+++++

GYAKRAN ISMÉTELT KÉRDÉSEK

+++++

Hány interszex ember él a világon?

A korábbi becslések szerint egy a kétezerből, egy a négyezerből, egy az ötezerből vagy még kisebb az interszex emberek aránya a teljes népesség körében, attól függően, hogyan határozzák meg az interszexualitást. Egy közel-múltban elvégzett holland kutatás azonban összehasonlította a rendelkezésre álló orvosi forrásokat és sokkal nagyobb gyakoriságot talált.

Eszerint az interszexualitás gyakorisága 0,5078%. Ez azt jelenti, hogy minden kétszázadik ember olyan nemi jellegekkel rendelkezik, amelyek a „nemi fejlődési rendellenesség” kategóriába sorolhatók, és „pszichoszociális veszélyeztetettség” miatt orvosi kezelésre szorul.²²

Az interszex emberek még mindig nagyrészt láthatatlanok a társadalomban.

²² The Netherlands Institute for Sociological Research: Living with intersex/DSD. An exploratory study of the social situation of persons with intersex/DSD. Írta Jantine van Lisdonk. 2014. (Ld. még a B. mellékletben szereplő táblázatot: az interszexualitás/DSD gyakorisága)

Az interszex emberek nőként, férfiként, vagy interszexként / harmadik neműként határozzák meg magukat?

A meglevő statisztikák szerint az interszex emberek többsége férfi vagy női nemi identitással rendelkezik, tehát e két nem valamelyikébe sorolja magát. Mivel azonban az orvosi beavatkozások és a társadalmi nyomás a férfi vagy női nemi szerephez való alkalmazkodásra kényszerítik őket, nehéz is ezektől eltérő nemi identitást kialakítaniuk.

Az interszexualitás nemi identitás?

Az interszex testtel élőknek ugyanolyan változatos a nemi identitása (és a szexuális irányultsága is), mint a nem-interszex testtel élőknek. Vannak köztük olyanok, akiknek a nemi identitása interszexuális.

Az interszex emberek még mindig nagyrészt láthatatlanok a társadalomban. Ezért azoknak, akik nem interszex testtel élnek, de interszexuálisként határozzák meg magukat, tudniuk kell: ezzel hozzájárulnak ahhoz, hogy az interszex emberek elleni emberi jogsértések még kevésbé legyenek láthatóak.

Az interszexualitás azt jelenti, hogy az illető biológiai neme nem meghatározható, nem egyértelmű vagy ismeretlen?

Nem. Társadalmunk azért tekinti az interszex emberek biológiai nemét „nem meghatározhatónak”, mert csak két nemet ismer el, a nőit és a férfit. Azt mondani, hogy az interszex emberek neme nem egyértelmű vagy ismeretlen, tiszteltlenség velük szemben; azt sugallja, hogy a testük nincs rendben. Ez a hibás megközelítés vezet ahhoz is, hogy gyakran beleegyezésük nélkül a testi integritásukat és önrendelkezéshez való jogukat sértő orvosi beavatkozásokat hajtanak végre rajtuk.

Mit jelent a DSD?

A DSD a *Disorder of Sex Development* angol kifejezés (magyarul: a nemi fejlődés rendellenessége) rövidítése. Ezt az ernyőfogalmat 2006-ban alkották meg; felváltotta a korábbi orvosi terminusokat és új tünetkategóriákat is bevezetett. A terminus értelmében az interszex emberek nemi jellegei „eltérnek” a férfi vagy női test normájától, és ezért „egyértelműsítésükre” vagy „helyreállításukra” van szükség.

A „nemi fejlődési rendellenesség” fogalom betegként kezel, patologizálja az interszex embereket és testüket. A DSD fogalmának használatával igazolják az interszex testeket az orvosi és társadalmi normáknak megfelelően átalakító kezeléseket. A kifejezés patologizáló jellegét elkerülendő, egyes orvosok nem „rendellenességként” (*disorder*), hanem a nemi fejlődés „eltéréseként” (*difference*) vagy „sokféleségként” (*diversity*) értelmezik a DSD fogalmát.

Milyen lényeges különbségek és hasonlóságok vannak az interszex és a transz emberek között?

A legfontosabb különbségek

Az interszexualitás a testről szól: azt jelenti, hogy valaki olyan nemi jellegekkel született, amelyek nem felelnek meg az úgynevezett férfi vagy női testekkel szemben támasztott orvosi és társadalmi elvárásoknak. A transzneműség viszont a nemi identitásra utal: azt jelenti, hogy a személy nemi identitása eltér attól a biológiai nemtől, amelybe születésekor besorolták. A legtöbb transz ember olyan testtel születik, amely megfelel az úgynevezett férfi vagy női testekkel szemben támasztott orvosi és társadalmi elvárásoknak.

Az interszex embereken visszafordíthatatlan, invazív orvosi beavatkozásokat hajtanak végre a beleegyezésük nélkül.

Sok transz embernek igénye van az orvosi beavatkozásra, hogy testét nemi identitásához igazítsa – ők viszont gyakran nehezen jutnak hozzá a szükséges orvosi ellátáshoz.

A fő hasonlóságok

Mindkét csoportnak sérül az önrendelkezéshez való alapvető joga. Az interszex embereknek azért, mert beleegyezésük nélkül invazív orvosi beavatkozásokat hajtanak végre rajtuk; a transz embereknek azért, mert gyakran komoly akadályokba ütköznek, amelyek meggátolják a szükséges egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésüket, illetve nemi identitásuk elismerését.

Az orvosi iránymutatások, protokollok és osztályozások mindkét állapotot betegségnek tekintik (bár a transzszexualitást mentális betegségként, az interszexualitást pedig testi betegségként tartják számon).

Mindkét csoporttal szemben gyakori a hátrányos megkülönböztetés és emberi jogaik megsértése egy olyan társadalomban, amelyben a férfi/női felosztás az uralkodó. Mind a transz, mind az interszex embereket gyakran éri hátrányos megkülönböztetés és zaklatás például az iskolában, a munkahelyükön vagy a sportokban.

FONTOS! ++++++

Előfordul, hogy egy interszex személy nemi identitása nem felel meg annak a biológiai nemnek, amelyet születésekor kijelöltek számára. Ilyen esetekben lehetséges, hogy az országukban elérhető eljárásoknak megfelelően megváltoztatják a nevüket, hivatalos nemüket és/vagy a testüket, hogy összhangban legyenek a nemi identitásukkal. Mindehhez sokszor csak ugyanazok az eszközök állnak rendelkezésükre, mint a transz embereknek. A gyakorlatban azonban az interszex emberek számára országuk jogi vagy egyéb előírásai miatt olykor nem elérhetőek ezek a folyamatok.

Ha az orvosok azt mondják, hogy a gyermek „igazi” neme fiú vagy lány, nem válik hasznára, ha orvosi kezelésekkel ahhoz a nemhez igazítják a testét?

Nincs olyan, hogy a gyermek születéskor beazonosítható „igazi” neme.

Az a két kategória, amelyet „igazi” nemnek tekintünk (férfi/ fiú illetve nő/lány) a biológiai nem széles spektrumának csak egy részét fedi le. Az olyan kezelések, amelyek mesterségesen hím- vagy nőneművé próbálják alakítani egy gyermek nemi jellegeit, megsértik a gyermek önrendelkezéshez és testi integritáshoz való jogát. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága szerint az „interszex gyermekeken tájékozott beleegyezésük nélkül elvégzett, orvosiilag nem szükséges műtéti és egyéb beavatkozások, amelyek gyak-

ran visszafordíthatatlan következményekkel járnak, és komoly fizikai és lelki szenvedést okoznak”, káros gyakorlatoknak²³ minősülnek, és egyértelműen sértik a gyermek emberi jogait.

Ezenkívül a születéskor lehetetlen megjósolni a gyermek későbbi nemi identitását, és ez az interszex gyermekekre is igaz.²⁴ Előfordul, hogy az interszex személy élete egy későbbi szakaszában úgy dönt, hogy műtéti úton alakítja hozzá testét nemi identitásához. De ezt a megfelelő tájékoztatáson alapuló döntést csak az interszex személy maga hozhatja meg.

Igaz az, hogy manapság az orvosok egyre kevésbé hajtanak végre szükségtelen műtéti beavatkozásokat?

Az orvosok körében egyre inkább terjed az a nézet, hogy az interszex gyermekeken végrehajtandó beavatkozásokat el kell halasztani, amíg a gyermek maga tud döntést hozni velük kapcsolatban. Ezt azonban nem egyformán alkalmazzák a különböző interszex gyermekekre. A tendencia az, hogy ezt az elvet csak az interszexualitás és a DSD bizonyos változatainál alkalmazzák (pl. az AIS diagnózis²⁵ esetén). Más interszex emberekkel (például az XX-kromoszómával és CAH diagnózissal²⁶ rendelkezőkkel) kapcsolatban továbbra is az az elfogadott nézet, hogy „hasznukra válik”, ha kora gyermekkorban invazív plasztikai műtéteknek vetik alá őket.

Vannak olyan orvosok, akik állításuk szerint már nem végeznek műtéteket interszex gyermekeken, de csak azokat a gyermekeket tekintik interszexnek, akiknek a neme szerintük nem meghatározható. Továbbra is megműtenek azonban olyan interszex gyermekeket, akiknek a nemét orvosi eszközökkel meghatározhatónak tekintik. Ne felejtjük: az ezeken a gyermekeken végrehajtott műtétek nagymértékben invazív beavatkozások, amelyek hegekhez, érzécsökkenéshez, utánkövető műtétek sorozatához, a hormonális egyensúly zavaraihoz vezetnek, illetve traumát és egyéb káros pszichés és testi hatásokat okoznak.

...az ezeken
a gyermekeken
végrehajtott
műtétek nagy-
mértékben invazív
beavatkozások

²³ CRC/C/CHE/CO/2-4, 42. cikk.

²⁴ Egy orvosi kutatásban a résztvevő (12 éves vagy idősebb) interszex személyek jelentős százaléka nem azonosult azzal a nemmel, amelybe születéskor sorolták. A kutatók ebből nem arra következtettek, hogy az eredeti besorolás téves volt, hanem hogy a személyek nemi diszfóriában szenvednek. Ld. **de Vries A – Doreleijers T – Cohen-Kettenis P:** Disorders of sex development and gender identity outcome in adolescence and adulthood: understanding gender identity development and its clinical implications. *Pediatric Endocrinology Reviews*, 2007;4(4): 343-351. old.

²⁵ CAIS: Complete Androgen Insensitivity Syndrome (androgén inszenzitivitási szindróma)

²⁶ CAH: Congenital Adrenal Hyperplasia (veleszületett mellékvese-hyperplasia)

Miért egyeznek bele a szülők az ilyen beavatkozásokba?

A kutatások azt mutatják, hogy a szülők gyakran nyomás alatt állnak, és nem rendelkeznek kellő információval, amikor a beleegyezésüket kérik. Gyakran nem áll rendelkezésükre elég idő vagy információ a megfelelő tájékoztatáson alapuló döntés meghozatalához.²⁷ Az orvosok gyorsan felajánlják, hogy „korrektív” műtétekkel és kezelésekkel „normalizálják” a gyermek nemét, akkor is, ha ezek a műtétek egyáltalán nem szükségesek, csak szépészeti jellegűek.²⁸ Azok a szülők, akiknek orvosi indokokat hoznak fel a műtét mellett, csaknem háromszor akkora valószínűséggel adják a beleegyezésüket, mint azok, akiknek nem orvosi szempontokkal érvelnek.²⁹

Az intersex emberek azt szeretnék, ha az útleveleikben egy X jelölné a biológiai nemüket?

Ez személyfüggő. A legtöbb intersex embert nem zavarja, ha irataiban a férfi vagy nő kategóriába sorolják, még ha ez nem is felel meg a nemi identitásának. Jó lenne azonban, ha a „férfi” és „nő” mellett az „egyéb” kategória is rendelkezésre állna, függetlenül attól, hogy az adott személy intersex-e, és ha a hivatalos dokumentumokat egy egyszerű közigazgatási eljárással módosítani lehetne az érintett személy kérésére.

Azt javasolják, hogy az intersex gyermekeket soroljuk egy harmadik nembe vagy hagyjuk üresen a nemükre vonatkozó rubrikát?

Akkor nem, ha ez az intersex gyermekek számára kötelező, más gyermekek előtt azonban nem áll nyitva. Ha minden intersex gyermeket a harmadik nembe kell sorolni, intersex státuszuk minden alkalommal ki fog derülni, amikor be kell mutatniuk születési anyakönyvi kivonatukat. Ha ez a lehetőség csak az intersex gyermekek előtt áll nyitva, az megint csak egy olyan címkét jelent, amely elszigeteli őket a társadalom többi részétől. Ezáltal még nőhet is a szülőkre nehezedő nyomás, hogy orvosi beavatkozások útján a férfi vagy nő kategóriához igazítsák gyermekük biológiai nemét.³⁰

Ha viszont minden szülő számára lehetőséget adunk arra, hogy gyermekük személyes irataiban a „nem” kategóriát üresen hagyják, az elősegíti minden biológiai és társadalmi nem egyenlőségét. Ez a megoldás mind az intersex, mind a nem-intersex gyermekeknek javára válna. Amíg azonban ez a lehetőség nem elérhető, az OII Europe azt javasolja, hogy az intersex gyermekeket is fiúnak vagy lánynak anyakönyvezzék, tudatában annak, hogy – akárcsak bárki más – később esetleg más nemmel azonosulnak majd.

²⁷ State of Victoria, Department of Health (2013): Decision-making principles for the care of infants, children and adolescents with intersex condition, 2. old. [http://docs.health.vic.gov.au/dosc/doc/0D331CCCA75EE85ACA257B1800707957/\\$FILE/final%20Intersex%20Conditions%20Resource.doc](http://docs.health.vic.gov.au/dosc/doc/0D331CCCA75EE85ACA257B1800707957/$FILE/final%20Intersex%20Conditions%20Resource.doc)

²⁸ Charlotte Greenfield (8/7=2014): Should We 'Fix' Intersex Children? The Atlantic <http://theatlantic.com/health/archive/2014/07/should-we-fix-intersex-children/373536>

²⁹ Jürg C. Streuli – Effy Vayena – Yvonne Cavicchia-Balmer – Johannes Huber (2013): Shaping parents: impact of contrasting professional counseling on parents' decision making for children with disorders of sex development. Journal of Sexual Medicine, 8. évfolyam 3. szám, 1953-1960. old. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23742202>

³⁰ Részletesen ld. OII Germany: Sham package for Intersex: Leaving sex entry open is not an option <http://oii-europe.org/bluff-package-for-inter-leaving-sex-entry-open-is-not-an-option/>

Hogyan terjeszthető ki a hátrányos megkülönböztetés elleni jogszabályi védelem az interszex emberekre?

Az OII Europe és tagszervezetei azt javasolják, hogy a védett tulajdonságok közé kerüljön be a nemi jelleg – bármilyen formában vagy kombinációban jelenik is meg. A máltai nemi identitásról, nemi önkifejezésről és nemi jellegről szóló törvény a nemi jelleget mint védett tulajdonságot sorolja fel; jelenleg az egész világon ez a legjobb példa arra, hogyan lehet védelmet biztosítani az interszex emberek számára.

Ha nincs lehetőség a „nemi jelleg” alapján történő védelemre, az eltérő nemi jellegekkel bíró emberek jogai úgy biztosíthatók, ha *kifejezetten* említésre kerülnek a „nem” kategóriáján belül.

Nem fedí le az interszex embereket a szexuális irányultság és a nemi identitás fogalma?

Nem. A nemi jellegek, illetve a nemi identitás és/vagy a szexuális irányultság között nincs kapcsolat.

Akárcsak a nőket vagy a transz embereket, az interszex embereket is leginkább a társadalmunkban továbbra is élő nemi sztereotípiák miatt éri hátrányos megkülönböztetés és megbélyegzés. Az interszex emberek számára a legnagyobb problémát ugyanakkor a testükön végrehajtott nem kívánt, beleegyezésük nélküli és rájuk kényszerített orvosi beavatkozások jelentik. A leszbikus, meleg, biszexuális és transz emberek jogait a szexuális irányultság vagy nemi identitás alapján védő európai és nemzeti jogszabályok ezt a kérdést nem szabályozzák.

Ugyanakkor a külső megjelenés vagy nemi önkifejezés alapján történő rendszerszintű és eseti diszkrimináció, zaklatás és erőszak egyaránt érinti az interszex és a transz embereket. Ezért néhány tagállam egyértelműen megemlíti az interszex embereket a szexuális irányultság és nemi identitás fogalmán belül (például a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó törvényekben).³¹

Az OII Europe azt javasolja, hogy a szexuális irányultság és a nemi identitás kategóriái mellett minden jogszabályi felsorolásban jelenjen meg a nem kifejezése és a *nemi jelleg* kategóriája is.

³¹ Lásd a jelen útmutató első szakaszát: **Jogi helyzet Európában.**

+++++

HOGYAN SEGÍTHETSZ TE?

+++++

A VALÓDI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS ESZKÖZEI

Beszéljünk róla!

Az intersex emberek által elszenvedett emberi jogi jogsértések és hátrányos megkülönböztetés egyik fő oka a tudáshiány. Ha beszélünk arról, hogy léteznek intersex emberek, és milyen diszkrimináció és emberi jogi jogsértések érik őket, azzal teszünk azért, hogy a társadalom elfogadóbb legyen az intersex emberekkel szemben. Az intersex emberek láthatóvá tételének egyik fontos eszköze, ha minden elemzésünkbe integráljuk az intersexuális kapcsolatos kérdéseket.

Hozzunk létre biztonságos közeget intersex emberek számára!

Valószínű, hogy az egyesületünkben, a munkahelyünkön vagy a baráti körünkben, a családjunkban vannak intersex emberek. Ezért kulcsfontosságú olyan biztonságos közeget létrehozni, amelyben vállalhatják magukat. Lehet, hogy még nem érzik magukat eléggé biztonságban ahhoz, hogy intersex voltukról beszéljenek. Az is előfordul, hogy nincsenek is tudatában saját intersexuálisitásuknak.

Nyitottságunkat jelezhetjük azzal, hogy az egyesületünk nevében az LGBT betűszóhoz hozzáadjuk az „I”-t – de csak akkor, ha tényleg tenni akarunk az intersex emberek jogaiért. Nem elég egy betűvel kibővíteni a rövidítést. Legyünk

a hátrányos megkülönböztetés egyik fő oka a tudáshiány

tudatában az intersex emberek sokszínűségének! Az intersex emberek között heteroszexuális identitásúak is vannak. Fontos olyan tereket létrehozni, ahol az intersex emberek nyugodtan vállalhatják identitásukat, akkor is, ha nem sorolják magukat az LGBT közösséghez.

Integráljuk az „I” betűt a tevékenységeinkbe!

Tájékoztassuk kollégáinkat és mindazokat, akikkel együtt dolgozunk, az intersex emberek emberi jogi helyzetéről. Első lépésként megkérhetünk intersex aktivistákat, hogy tartsanak nekünk képzést vagy adjanak tanácsot. Így könnyebben megérthetjük az intersex emberek problémáit, az intersex szervezetek nehézségeit és azt, hogyan tudunk mi hatékonyan részt venni az intersex emberek helyzetének javítására irányuló munkában.

Ennek az eszköztárnak az elolvasása fontos első lépés lehet. De sokkal több tudnivaló van a témáról, mint ami ebbe a könyvecskébe belefért. Nézzük át a kiadvány végén felsorolt forrásokat, és kövessük az OII Europe, az ILGA-Europe és a Magyar LGBT Szövetség híreit! A Máltai Nyilatkozatban (2013) felsorolt követelések az európai és a nemzetközi intersex közösség legfontosabb követelései. A Rigai Állásfoglalás (2014) felsorolja az európai intersex emberi jogi mozgalom céljait. Kövessük ennek a két dokumentumnak az iránymutatásait!

Támogassuk az interszex civil szervezeteket és aktivistákat!

Még mindig nehéz láthatóan interszexnek lenni Európában. Ennek ellenére nő az interszex aktivisták és egyesületek száma, de ezek minimális vagy nemlétező költségvetésből dolgoznak. Ha valaki interszex aktivista lesz, azzal gyakran feladja a lehetőséget, hogy rendszeres jövedelme legyen. Az anyagi források hiánya miatt gyakran elvárják tőlük, hogy ingyen bocsássák rendelkezésre szakértelmüket és sajátos tudásukat. Ha anyagilag segítjük az interszex aktivisták és civil szervezetek munkáját, azzal biztosítjuk, hogy tágabb körben meg tudják osztani tudásukat.

Az elmúlt néhány év érdekérvényesítési munkája kezdi meghozni a gyümölcsét. Most van igazán szükség anyagi forrásokra, hogy ez a munka fenntartható és hatékony legyen.

Ha anyagi helyzetünk megengedi, hogy interszex szervezeteket támogassunk, azzal nagyon sokat segíthetünk. Egészen apró, eseti támogatások is segítenek, mint egy adott feladatra adott adomány vagy útiköltség megtérítése, de természetesen a mozgalom folyamatos támogatása is fontos.

„Semmit rólunk nélkülünk!”

Dolgozzunk együtt az interszex civil szervezetekkel, segítsünk nekik új szövetségeket találni! Az interszex emberi jogi szervezetektől lehet a leginkább naprakész információkat szerezni az interszex emberek által elszenvedett jogsértésekről. Az ilyen szervezeteknek bőséges tapasztalata van az interszex emberi jogokért folyó küzdelemről.

Lépjünk kapcsolatba az országunkban működő interszex emberi jogi szervezettel vagy az OII Europe-pal, és ajánljuk fel segítségünket! Kérdezzük meg őket stratégiájukról és arról, hogy hogyan tudunk segíteni céljaik elérésében! Ezek lehetnek apróbb feladatok is, mint például hogy rendszeresen felteszünk interszex tárgyú anyagokat a levelezőlistánkra, információkat osztunk meg Facebookon, vagy segítünk összekötni ezeket a szervezeteket politikai döntéshozókkal, pártokkal, esélyegyenlőségi szervekkel, véleményvezérekkel, szakemberekkel, általános emberi jogi szervezetekkel és egyéb érdekelt felekkel.

Ha konkrét tevékenységeket szeretnénk elindítani a jogalkotás vagy a jogalkalmazás területén, előtte javasolt kapcsolatba lépni az országunkban működő interszex civil szervezettel, vagy ha nincs ilyen, az OII Europe-pal. Ezek a szervezetek valószínűleg tájékozottabbak az aktuális országos és nemzetközi helyzet részleteit illetően. Ha saját civil szervezetünk nem rendelkezik ilyen szakértelemmel, az együttműködés a legjobb módja, hogy javítsunk országunkban az interszex emberek helyzetén.

Használjuk az emberi jogi standardokat és eszközöket!

Hivatkozunk a nemzetközi emberi jogi szervezetek által kiadott dokumentumokra! Ösztönözzük az érdekelt feleket, hogy ültessék át a gyakorlatba az Európa Tanács emberi jogi biztosának ajánlásait!

Monitorozzuk az interszex emberek emberi jogi helyzetét az országunkban! Segítsünk az interszex embereknek, hogy emberi jogaik megsértését és az őket ért hátrányos megkülönböztetést jelentsék az országban működő interszex civil szervezetnek és/vagy az esélyegyenlőségért és az egyenlő bánásmód elősegítéséért felelős hatóságnak / testületnek!

Nemzetközi szinten is számos eszköz áll rendelkezésre. Ha országunk az Európai Unió tagja, segíthetünk az interszex aktivistáknak adatokat gyűjteni az EU Alapjogi Ügynökségre által készített jelentésekhez. Az Európa Tanács szintjén azzal segíthetjük az OII Europe és az ILGA-Europe munkáját, ha információt küldünk az Európai Rasszizmus- és Intolerancia-ellenes Bizottság (ECRI) rendszeres országjelentéseire.

Az ENSZ nemzetközi emberi jogi egyezmények alapján létrehozott testületei 2008. óta kulcsfontosságú szerepet játszanak abban, hogy felhívják a figyelmet az interszex emberek emberi jogainak megsértésére világszerte és Európában is. Ha árnyékjelentést készítünk országunk időszakos felülvizsgálatához, adjunk lehetőséget az interszex egyesületeknek, hogy ők írjanak egy szakaszt az interszex emberek emberi jogi problémáiról. Ha különösen súlyos és jól bizonyítható jogsértésekkel találkozunk, forduljunk az Emberi Jogok Európai Egyezménye, az Európai Szociális Charta és az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának megfelelő szerveihez. Ilyen esetben kérjünk segítséget az OII Europe-tól és az ILGA-Europe-tól. Akár ajánlás, akár kötelező érvényű döntés az eredmény, létfontosságú a végrehajtás monitorozása.

TIPPEK LMBT AKTIVISTÁK SZÁMÁRA

Ne pályázzunk komoly pénzekre csak azért, hogy interszex tárgyú projekteket indítsunk, különösen akkor, ha egyesületünkben nincsenek interszex emberek vezető pozícióban!

Ne feledjük, hogy az interszex emberek igényei és szükségletei különböznek az LMB és T emberekéitől. Ne tegyünk lépéseket anélkül, hogy átlátnánk a problémákat és tevékenységünk következményeit!

A „Semmit rólunk nélkülünk!” alapvető szabálya az interszex emberekre és szövetségeseikre is vonatkozik.

+++++

MELLÉKLETEK

+++++

Az emberi jogok megsértéséről – nemzetközi emberi jogi szervezetek interszex tárgyú megnyilvánulásai

Az elmúlt tíz évben több mint tizenöt nemzetközi emberi jogi szerv adott ki egyértelmű ajánlásokat, amelyek arra szólítják fel a kormányokat, hogy vessenek véget az interszex embereken a hozzájárulásuk nélkül végzett orvosi beavatkozásoknak.

➤ 2011-ben Navi Pillay, az **ENSZ Emberi Jogi Biztosa** egy az Emberi Jogi Tanácsnak szóló beadványban kiemelte, hogy az interszex gyermekek hátrányos megkülönböztetésnek vannak kitéve és orvosilag szükségtelen műtéteket hajtanak végre rajtuk az ők és szüleik beleegyezése nélkül.

➤ Ugyanebben az évben az **ENSZ nők elleni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottsága (CEDAW)** aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy Costa Ricában az interszex nők „orvosi visszaélések és rossz bánásmód áldozataivá válnak”.³²

➤ Szintén 2011-ben az **ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága Németország felülvizsgálatakor** felszólította a tagállamot azon jó gyakorlat alkalmazására, hogy „az interszex embereken végzett orvosi és műtéti beavatkozásokhoz írják elő a tájékoztatáson alapuló beleegyezés szükségességét, és a tájékoztatásnak legyen része a javasolt kezelés, valamint annak indoklottsága és alternatívái részletes kifejtése írásban és szóban”, és arra, hogy az interszex személyeket és szüleiket megfelelően tájékoztassák a szükségtelen műtéti és egyéb orvosi beavatkozások potenciális hatásairól. A Bizottság arra is felkérte a tagállamot, hogy vizsgálja ki a tájékozott beleegyezés nélküli eseteket, és az áldozatokat részesítse megfelelő jogorvoslatban és kártérítésben. A Bizottság végül felszólította Németországot, hogy nyújtson megfelelő képzést orvosi és pszichológiai területen működő szakembereinek a biológiai nemi, illetve az abból fakadó biológiai és testi sokszínűségről.³³

➤ Juan Mendez, az **ENSZ kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni küzdelemmel foglalkozó különleges jelentéstevője** 2013-ban megerősítette a **Kínzás Elleni Bizottság** ajánlásait. Minden államot arra szólított fel, hogy vonja vissza a nem tájékozott beleegyezésen alapuló intruzív beavatkozásokat lehetővé tevő törvényeit, „beleértve a nemi szerveken végzett kikényszerített normalizáló műtéteket [és] a beleegyezés nélküli sterilizációt [...], amennyiben ezek nem az érintett személy önkéntes és tájékozott beleegyezésével történnek”, illetve hogy nyújtsanak különleges védelmet a marginalizált csoportok tagjai számára.³⁴

➤ 2014-ben Navi Pillay, az **ENSZ Emberi Jogi Biztosa** ismét hangsúlyozta, hogy „továbbra is hajtanak végre visszafordíthatatlan műtéteket és sterilizációt interszex gyermekeken a tájékozott beleegyezésük nélkül, életre szóló károkat okozva ezzel”.³⁵

³² CEDAW/C/CRI/CO/5-6, 40. cikk

³³ CAT/C/DEU/CO/5, 20. cikk

³⁴ A/HRC/19/41, 56. cikk

³⁵ <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14654&LangID=E>

³⁶ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fCHE%2fCO%2f2-4&Lang=en

³⁷ <http://coe.int/hu/web/commissioner/-/a-boy-or-a-girl-or-a-person-intersex-people-lack-recognition-in-euro-1>

³⁸ http://www.who.int/reproductivehealth/publications/gender_rights/eliminating-forced-sterilization/en/

➤ Az **ENSZ Gyermekjogi Bizottsága** 2014-ben Svájc felülvizsgálatakor arra ösztönözte az országot, hogy védje az interszex gyermekek testi integritáshoz, autonómiához és önrendelkezéshez való jogát, előzze meg a szükségtelen orvosi vagy műtéti beavatkozásokat, és nyújtson megfelelő tanácsadást és támogatást az interszex gyermekek családjának.³⁶

➤ 2014-ben Nils Muižnieks, az Európa Tanács emberi jogi biztosa megjelentette egy emberi jogi kommentárt **A boy or a girl or a person – intersex people lack recognition in Europe** (Fiú vagy lány vagy ember – az interszex emberek nem kapnak elismerést Európában) címmel. Ebben a dokumentumban a biztos megerősíti, hogy „a korai »normalizáló« kezelések nem tartják tiszteletben az interszex személyek önrendelkezéshez és fizikai integritáshoz való jogát” és hogy „a szülők beleegyezése nem mindig önkéntes és kellően tájékozott, és így nem is veheti figyelembe a gyermek hosszú távú legjobb érdekét”.³⁷

➤ Ugyanebben az évben az **ENSZ hét szerve**, amelyek közül több korábban még nem nyilvánult meg a témában, **közös állásfoglalást** adott ki, amelyben az interszex csecsemőkön végrehajtott beleegyezés nélküli szépészeti és egyéb, orvosilag nem szükséges műtéteket emberi jogsértésnek minősítették.³⁸

Csak 2015-ben az ENSZ három szerve hét államot szólított fel, amelyek közül négy Európában található, hogy biztosítsák az interszex személyek fizikai integritásának, testi autonómiájának és önrendelkezéshez való jogának védelmét. Az ajánlás felszólítja őket, hogy tegyék meg „a szükséges jogi, adminisztratív és egyéb intézkedéseket, amelyek garantálják az interszex emberek fizikai integritásának és autonómiájának tiszteletben tartását, és biztosítják, hogy csecsemő- és gyermekkorban senkit sem vetnek alá olyan, nem sürgős műtéti vagy egyéb orvosi beavatkozásnak, amelynek célja az illető biológiai nemének meghatározása”.³⁹

Szintén 2015-ben Zeid Ra'ad Al Hussein, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa az interszex embereket érintő emberi jogsértéseket is megemlíttette az Emberi Jogi Tanács 30. ülésének nyitóbeszédében. Hangsúlyozta, hogy az interszex gyermekeket és felnőtteket „gyakran kényszersterilizációnak és egyéb visszafordíthatatlan műtéteknek vetik alá, és hátrányos megkülönböztetést szenvednek el az iskolában, a munkahelyeken és egyéb közegekben”, mert testük nem illeszkedik a női és férfi test általánosan elfogadott definíciójához.⁴⁰

Ugyanezen évben korábban az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala már kiadott egy interszex témájú ismertetőt az ENSZ „Szabad és Egyenlő” kampányának részeként, amely számos követendő lépést tartalmaz; ez egyszerre célozta meg a tagállamokat, a médiát és a nagyközönséget.⁴¹

³⁹ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának záró észrevételei Svájcra (CRC/C/CHE/CO/2-4), a Fogytékossággal Élő Személyek Jogaival Foglalkozó Bizottság záró észrevételei Németországról (CRPD/C/DEU/CO/1), a Kínzás Elleni Bizottság záró észrevételei Ausztriáról (CAT/C/AUT/CO/6), Dániáról (CAT/C/DNK/CO/6-7) és Svájcra (CAT/C/CHE/CO/7).

⁴⁰ <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16414&LangID=E#sthash.q0fjnixo.dpuf>

⁴¹ https://unfe.org/system/unfe-65-Intersex_Factsheet_English.pdf

⁴² <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2768767&SecMode=1&DocId=2282716&Usage=2>

⁴³ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: FRA Focus Paper. The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna, 2015.

2015-ben Nils Muižnieks, az Európa Tanács emberi jogi biztosa kiadott egy vitaindító dokumentumot „Human Rights and Intersex People” (Az emberi jogok és az interszex emberek) címmel. Ebben felszólítja a tagállamokat, hogy „szüntessék meg az interszex embereken végzett szükségtelen »normalizáló« kezeléseket, amennyiben ezek nem az érintett személy szabad és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezésével történnek”, és javaslatokat tesz az interszex emberek hátrányos megkülönböztetés elleni védelmére, a nemük személyes irataikban való megfelelő elismerésére és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésükre.⁴²

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége csatlakozott a Biztos ajánlásaihoz, és kiadta saját jelentését is „The Fundamental Rights Situation of Intersex People” (Az interszex emberek alapjogi helyzete) címmel. Az FRA kutatásának eredményei igazolják az interszex emberi jogi civil szervezetek aggodalmait: a jelentés megállapítja, hogy „legalább 21 tagállamban végeznek »normalizáló« műtéteket interszex gyermekeken” és „nyolc tagállamban jogi képviselő is hozzájárulhat a »normalizáló« orvosi beavatkozásokhoz, függetlenül attól, hogy a gyermek képes lenne-e ezzel kapcsolatban döntést hozni”. Az FRA szerint a jogi és orvosi szakemberek nem rendelkeznek kellő információval az interszex emberek, különösen a gyermekek alapvető jogairól, és a jelentés hangsúlyozza, hogy „a tagállamoknak kerülniük kell a beleegyezés nélküli »biológiai nemi normalizáló« műtétek végrehajtását interszex embereken”. A jelentés kitér arra is, hogy mivel az interszexualitás a biológiai nemi jellemzőkön alapul, érdekesebb a „biológiai nem”, és nem a szexuális orientáció és/vagy nemi identitás kategóriájába sorolni. Ami a hivatalos dokumentumokban feltüntetett nemet illeti, a FRA a meglévő törvények és gyakorlatok átalakítását javasolja, hogy azok nagyobb védelmet nyújtsanak az interszex embereknek.⁴³

AZ EURÓPA TANÁCS EMBERI JOGI BIZTOSÁNAK AJÁNLÁSAI

➤ A tagállamok vessenek véget annak a gyakorlatnak, hogy beleegyezésük nélkül szükségtelen orvosi kezeléseket és műtéteket végeznek intersex embereken.

➤ Tartsák tiszteletben az intersex emberek ahhoz való jogát, hogy ne kérjenek nemi helyreállító kezelést.

➤ Módosítsák azokat az orvosi besorolásokat, amelyek betegként kezelik az intersex embereket.

➤ Módosítsák a jogszabályokat és a szakpolitikákat olyan módon, hogy azok lehetővé tegyék az intersex emberek elismerését személyes irataikban, tiszteletben tartva az önrendelkezéshez való jogukat.

➤ Biztosítsák, hogy az egyenlő bánásmódra és a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó törvények védelmet nyújtson az intersex emberek számára.

➤ Biztosítsák, hogy az intersex emberek teljes mértékben hozzáférhessenek egészségügyi adataikhoz.

➤ Több és mélyebb kutatásra van szükség, hogy megfelelően felmérjük az intersex emberek elleni diszkriminációt és egyéb jogsértéseket.

➤ Tudatosítsák a közvéleményben az intersex emberek problémáit, és javítsák a velük dolgozó szakemberek képzetét a témában.

➤ Vonják be az intersex embereket a problémáikkal kapcsolatos intézkedések kialakításába.

➤ Javítsák az intersex gyermekek és szüleik mentálhigiénés ellátását.

➤ Segítsék az intersex emberek igazságszolgáltatáshoz való hozzáférését, és ismerjék el, illetve tárják fel az általuk a múltban elszenvedett emberi jogsértéseket.

+++++

LINKEK, FORRÁSOK, KAPCSOLATOK

+++++

Az interszex emberek céljai és követelése

- Máltai Nyilatkozat (a 3. Nemzetközi Interszex Fórum Nyilvános Állásfoglalása, Valletta, Málta, 2013)
<http://oiieurope.org/public-statement-by-the-third-international-intersex-forum/>
- Rigai Állásfoglalás (Az Európai Interszex Találkozó állásfoglalása, Riga, 2014)
<http://oiieurope.org/statement-of-the-european-intersex-meeting-in-riga-2014/>

A WHO és a BNO felülvizsgálata

- Interszex témák a betegségek nemzetközi osztályozásában: felülvizsgálat
<http://transactivist.org/2015/10/26/intersex-issues-in-the-international-classification-of-diseases-icd/>

Interszexualitás és fogyatékos

- OII Europe (2015): Az OII Europe állásfoglalása az interszexualitásról, a fogyatékosról és a fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezményről
http://oiieurope.org/wp-content/uploads/2015/05/CROD_2015_Statement_OII_Europe.pdf

Foglalkoztatás

- OII Australia, Pride in Diversity (2014): Employers' Guide to Intersex Inclusion [Útmutató munkaadók számára az interszex munkavállalók befogadásáról]
<https://oii.org.au/wp-content/uploads/key/Employer-Guide-Intersex-Inclusion.pdf>

Jogsabályok és szakpolitikák

- Törvény a nemi identitásról, nemi önkifejezésről és biológiai nemi jellemzőkről, Málta (2015)
<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12312&l=1>
- Málta oktatási szakpolitikája a transz, interszex és nemileg sokszínű diákok szükségleteinek figyelembe vételéről
<http://education.gov.mt/en/resources/News/Pages/News%20items/Imniedi-d-dokument-%E2%80%98Trans,-Gender-Variant-and-Intersex-Students-in-Schools%E0%80%99.aspx>

Jelentések az interszex emberek emberi jogairól

- Human Rights and Intersex People [Emberi jogok és az interszex emberek]. Az Európa Tanács emberi jogi biztosának vitaindító dokumentuma (2015).
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH/IssuePaper%282015%291&Language=lanEnglish&Ver=original>
- FRA (Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége) (2015): The fundamental rights situation of intersex people [Az interszex emberek alapjogi helyzete]
<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-04-intersex.pdf>

- ENSZ (2015): Human Rights of Intersex Persons [Az interszex személyek emberi jogai]. (Az Emberi Jogi Tanács 2015. szeptemberi 30-i ülésének kísérő rendezvénye)
<https://youtube.com/watch?v=uPGOnBSYbOc#t=20>
- 24. GMFK Konferenz (2014): Top 8.1: Rechte intersexueller Menschen wahren und Diskriminierung beenden – insbesondere Schutz der körperlichen Unversehrtheit [Az interszex emberek jogai és hátrányos megkülönböztetésük megszüntetése – a testi épséghez való jog biztosítása]
http://www.gleichstellungsmministerkonferenz.de/documents/2014_10_13_Beschluesse_GESAMT_Extern.pdf
- Az Európa Tanács emberi jogi biztosa (2014): Human Rights Comment: A boy or a girl or a person – intersex people lack recognition in Europe [Emberi jogi kommentár: Fiú vagy lány vagy személy – az interszex emberek nem kapnak elismerést Európában]
<http://www.coe.int/hu/web/commissioner/-/a-boy-or-a-girl-or-a-person-intersex-people-lack-recognition-in-euro-1>
- ENSZ (2014): Intersex People and Human Rights: Violations, Voices and Visions [Az interszex emberek és az emberi jogok: jogsértések, hangok és jövőképek] (Kísérő rendezvény az ENSZ-ben az Emberi Jogi Tanács 2014. márciusi 25-i ülése előtt)
<http://youtu.be/hhTYYqCv7gE>
- Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (2013): Children's right to physical integrity [A gyermekek joga a fizikai integritáshoz, ajánlás]
<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20174&lang=en>
- Az ENSZ Közgyűlése (2013): Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E. Méndez [A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni küzdelemmel foglalkozó különleges jelentéstevő jelentése, Juan E. Méndez]
http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.53_English.pdf
- Dan Christian Ghattas (2013): Human Rights Between the Sexes. A preliminary study on the life situation of inter* individuals. [Emberi jogok a nemek között. Előzetes tanulmány az inter* emberek élethelyzetéről]. Szerk. Heinrich-Böll-Foundation, Berlin.
<http://www.boell.de/en/2013/10/21/human-rights-between-sexes>
- Nemzeti Biomedikai Etikai Tanácsadó Bizottság, Svájc: On the management of differences of sex development Opinion 20/2012. Ethical issues related to „intersexuality” [A nemi fejlődés különbségeinek kezeléséről. 20/2012. vélemény: az „interszexualitással” kapcsolatos etikai problémák]
http://www.nek-cne-ch/fileadmin/nek-cne-dateien/Themen/Stellungnahmen/en/NEK_Intersexulitaet_En.pdf
- San Francisco-i Emberi Jogi Bizottság (2005): A human rights investigation into the medical „normalization” of intersex people (2005) [Emberi jogi vizsgálat az interszex emberek orvosi „normalizálásáról”]
http://www.isna.org/files/SFHRC_Intersex_Report.pdf

Ez a lista csak válogatás. A határozatokról, jelentésekről és ajánlásokról, beleértve az ENSZ ajánlásait, teljesebb és rendszeresen frissített lista olvasható az OII Europe honlapján:

www.oiiurope.org

Filmek, cikkek és könyvek

- Mauro Cabral (2015): The marks on our bodies [Jelek a testünkön]. Cikk, megjelent október 26-án, az intersexuális tudatosság napján.
<http://intersexday.org/en/mauro-cabral-marks-bodies/>
- Inter – Erfahrungen intergeschlechtlicher Menschen in der Welt der zwei Geschlechter (2013) [Inter – Interszex emberek tapasztalatai a két nem világában], szerk. Barth, Ghattas, Böttger, Schneider. Esszék és interjúk interszex emberek történeteiről öt kontinensről.
- Intersexion. Dokumentumfilm különböző interszex emberek élettörténeteiről, Új-Zéland, 2012.
- Orchids, My Intersex Adventure [Orchideák, az én interszex kalandom]. Egy interszex filmes önéletrajzi dokumentumfilmje, Ausztrália, 2010.
- Interdicciones – Escrituras de la Intersexualidad en Castellano [Interbeszéd. Spanyol nyelvű írások az intersexuálisról] (2009, szerk. M. Cabral). Esszék és interjúk latin-amerikai és spanyol interszex emberekkel.
- XXY. Játékfilm egy interszex tinédzserről, Argentína-Spanyolország-Franciaország, 2007
- Tintenfischalarm [Polipriadó]. Az első európai dokumentumfilm egy interszex emberről, Ausztria, 2006.
- Hermaphrodites Speak! [Hermafroditák beszélnek!] Dokumentumfilm az 1995-ös első Interszex Elvonulásról, USA, Intersex Society of North America, 1996.
https://www.youtube.com/watch?v=VMER3_nxIN0
- Intersex Solidarity Day 2016 [Az Interszex Szolidaritás Napja 2016], az OII Europe videója:
<https://vimeo.com/189159496>

Honlapok

oiieurope.org

intervisibility.eu

intersexday.org

www.interfaceproject.org

www.ilga-europe.org/what-we-do/our-advocacy-work/trans-and-intersex/intersex

www.lmbtszovetseg.hu/temak/interszex

